

הלוביסט

ההגבלות, השיטות החדשות והלובי השחור. כך נראה הענף ב-2015

מאת // תומר אביטל

בדברי הימים של ענף הלובי בישראל יכבדו שתי נקודות ציון מרכזיות. חוק הלוביסטים שחוקק ב-2008; ותחקיר 'עובדה' שהראה את הכשלים ביישומו ב-2012. המשדר הזה היה ליל המפץ הגדול של הענף. אחריו הכול נראה אחרת. עד שידור התחקיר, מראות הלוביסטים המשוטטים במסדרונות ומידפקים על דלתות הח"כים והשרים היה עניין שבשגרה. כך גם ישיבותיהם עם הנבחרים במזנון. היום אלו מראות נדירים. מאבקי השקיפות ומפצי המשנה שנולדו מהמחאה החברתית של 2011, הדביקו לחלק מהענף תדמית בעייתית. כך נולד גם הצורך להמציא את הלובינג הישראלי מחדש. הלוביסט (שדלן), בקצרה, מייצג מול המחוקקים והממשל אינטרסים של גופים שונים, עסקיים וציבוריים. "האב המייסד", בוריס קרסני, ברא את ענף הייצוג הציבורי ככנסת כבר בשנות ה-80. הענף הלך והתעבה, ולאורך השנים הח"כים הפכו להיות תלויים יותר ויותר במידע שהם מספקים, בהצעות החוק המוכנות שלהם שיוכלו להתהדר בהן; וכמובן, בקשר דרכם לעולם העסקי, שתמיד טוב שיהיה, אתם יודעים. בינתיים, הגבילו את השדלנים, מבלי לחזק את כליהם של חברי הכנסת. אלה החלו להסתמך על גורמים אחרים דוגמת הלוביסטים השחורים (אליהם עוד נגיע). הלוביסטים ה'רגילים' נאלצים להסתגל למציאות חדשה.

"כיום רואים סרט כתום (שאותו הלוביסטים מחויבים לענווד בעקבות חוק הלוביסטים, ת.א), ולעתים לא נותנים לי להיכנס לדיונים", מלין הלוביסט העצמאי לירן בן הרוש. "לאחרונה קצין הכנסת הדגיש שאסור לנו לדפוק על דלתות לשכות הח"כים. זה אנטי-דמוקרטי בעליל. הם נבחרו ציבור. ח"כ יכול להגיד לי שנושא לא מעניין אותי, אבל לאסור דפיקה בדלת?". כשרצה להעביר לאחרונה נייר עמדה של קיבוץ יחיעם לעזרת של ח"כ עומר ברילב, היא לא הסכימה להכניסו לחדר ולקבל את נייר העמדה באופן אישי; רק במייל ("אבל לא מתייחסים למייל. זאת הסיבה שיש לוביסטים. רק כשאתה שם ומנדנד - דברים מתקדמים"). אבל יש מי שחושב שלריסון היה ערך. "השינוי האמיתי בעקבות התחקיר הוא ביחס של הלוביסטים לתפקיד שלהם עצמם", אומר עו"ד מאיר אשרף, שעוסק גם בלובינג. "הם צנועים יותר. מקפידים לא להעביר פתקים בדיונים לח"כים, ולא לתפוס בשרוול של ח"כ במסדרונות. זה ראוי ומכובד יותר".

חלק מהח"כים כיום חוששים להיראות עם לוביסטים, ואוסרים על עוזריהם כל מגע עם ח"כ אחד מסביר לנו: "לא רוצה שיכתבו עליי ב'דה מרקר'"

חלק מהח"כים כיום חוששים להיראות עם לוביסטים, ואוסרים על עוזריהם כל מגע עם ח"כ אחד מסביר לנו: "לא רוצה שיכתבו עליי ב'דה מרקר'". אבל הרוב עדיין נפגשים עם, למרות האווירה המאיימת. ח"כ מירב בן ארי (כולנו) למשל, אומרת: "לנו יש את השכל הישר להחליט לאחר שאנחנו שומעים אותם. לא אומרים לי מה לעשות. אני פותחת

בוריס קרסני // צילומים: תומר אפלבוים, 'הארץ'

את הדלת". ואכן, ב'עמותה לדמוקרטיה מתקדמת' שמנתרת את פעילות הלוביסטים, טוענים שהשינויים פגעו בעיקר בחברות הלובינג הקטנות. מי שעוקב אחר הענף, יראה אגב אפקט הפוך מהצפוי: היקף הלקוחות - רק הולך וגדל. אחד הלוביסטים מסביר ש'תחקיר 'עובדה' עשה שירות טוב לציבור. התחקיר חשף את הענף בפריים טיים, ואז יודעים שהוא קיים. אפילו שהוצגו לרעה, מי שהסתכל בצורה קרה הבין שיש ענף לגיטימי לניהול תהליכים".

השדלנות, פנים רבות לה

אז איך זה עובד? איך ענף הלובי משפיע ומשנה את המציאות כיום? שורה של לוביסטים הסכימו לענות על השאלה, רובם ללא ציון שמם. אחד מהם מסביר שהוא מאתר עבור הלקוח את הנקודה שבה האינטרס שלו חופף את האינטרס הציבורי - למשל מייצר לחברה רווחים דרך הוללה בייבוא, אך גם מוזיל את יוקר המחיה לציבור הרחב. "הנרטיב העסקי פחות עובד. חייבים להתכתב עם המרחב הציבורי, ובנקודת הקצה שלו המדינה מבינה מה יוצא לה מזה, וגם האזרח". ועדיין, פוליטיקאי הוא אותה נפש מורכבת שהייתה גם לפני השינויים האלה. "הוא רוצה מצד אחד לקבל את 'האני הובלתי' ואת כל הקרדיט שהוא דואג לאינטרס הציבורי", מספר לוביסט אחר, "אז צריך שהוא ורק הוא יהיה בפרונט ולתת לו המון כבוד. החל מגינונים אינסופיים של 'תודה שנפגשת איתנו', והערכת פועלו, וכלה ברגישות. למשל, להזמין אותו ראשון לכנס".

לציטוט, כולם מציינים את המקצועיות כנקודת החוזק העיקרית שלהם, ואת היכולת 'ללחוץ' - הם משייכים

השחקנים הגדולים

למרות הטלטלות, ממשיכות אותן שלוש חברות לובי להלוש על מחצית מעוגת הלקוחות: 'פוליס', 'נלעד לובינג' ו'גורן עמיר'. את בוריס קרסני, ראש המשרד הגדול ביותר - 'פוליס' - והדמות המייצגת שלנו לטובת גיליון 'משפיעים 2015', לא תראו לעולם במשכן. "איש לא חולק כי 'פוליס' מניעה הבכורה, וספציפית לקרסני. הוא המציא את הענף בישראל", מכריז אחד ממתחרי. הקריירה של קרסני הושקה בשנות השמונים בלשכה של עוזי ברעם. את 'פוליס' ייסד ב-1988. הלקוחה הראשונה הייתה חברת הסיגריות 'פיליפ מוריס', שרצתה להילחם בהצעה של שרת הבריאות דאז שושנה ארבלי אלמוזלינו, לאיסור כולל של פרסום סיגריות. לחברה כיום כ-20 עובדים והיא מייצגת במסדרונות הכנסת כ-60 לקוחות, בהם בנק הפועלים, פז, גוגל, קשת והתאחדות הקבלנים. תפיסת עולמו של קרסני השתנתה לאורך השנים, כשבערך באמצע התקופה העביר את כובד המשקל מהכנסת למסדרונות הממשלה. הוא מקפיד להיפגש עם נבחרי הציבור בתל אביב (בעשור האחרון הגיע פעם אחת בלבד למשרד ראש הממשלה - בנובמבר 2005, לפי נתונים שבדקנו); במשרד שומרים אותו בעיקר למפגשי ייעוץ עם הלקוחות. כך או כך, נשיא 'פוליס', מעידים חבריו, עדיין פועל לפי עשר העצות שהוא עצמו ניסח ללוביסטים. המשמעותיות שבהן: "חפש את התחום האפור; במקרה שהפתרון הוא חד משמעי - שחור או לבן - אין מקום ללובינג; ושני: 'אל תתראיין ואל תעלה לבמה'". קרסני עוסק גם בקמפינים בחו"ל, שקורצים לו יותר מהביצה הישראלית. בארץ הוא מחלק את זמנו בין 'פוליס' לבין קרן 'cross roads' שייסד, ומשקיעה בחברות טכנולוגיה ורובוטיקה, וגם לגישורים בינלאומיים - סכסוכים בין חברות וממשלות. ●

אמיר גלעד ותומר אמיר // צילומים: אייל טואג, 'הארץ'

ללוביסטים אחרים, לא להם. בפועל, נקודת החוזק האמיתית של הלוביסטים על פני האזרח הקטן היא במעטפת שהם מספקים: קשרים בתקשורת, כריתת בריתות עם ח"כים אחרים וקשרים לבכירים במשק. קשה יותר להגיד 'לא' ללוביסט שמייצג עשרות חברות גדולות, מאשר לומר 'לא' לאדם בודד. אחד מבכירי המשרדים הגדולים מסתייג מהטענה כי כוחם נובע מכריטיס הכניסה למועדון:

שהם מספקים: "הלוקח לא מדבר את השפה של הח"כ, לא מבין מתי הוא מסכים ואיך אפשר לפעול. למנוכ"ל בנק אולי יהיה קל יותר לסגור פגישה מאלף לוביסטים. אבל סיום הפגישה יהיה יעיל רק אם לוביסט מעורב". משאב נוסף העומד לרשותם הוא כוח האדם. רובו בוגרי כנסת וממשלה. הלשעברים אפקטיביים במיוחד - הם מכירים את המערכת ויש להם הבנה עמוקה של מנגנוני קבלת ההחלטות, וגם של נקודות התורפה. ואגב, גם ללא פניות יוזמות, הלוקחות לא חסרים; לא בישראל שבה מוגשות כ־4,000 הצעות חוק בקדנציה. "זה משגע את המשק. אם היו מגבילים את החקיקה - היו פחות לוביסטים", מודה אחד מראשי חברות הלובינג.

יהיה מגוחך לומר שהלובי כולו היום פועל בצורה שקופה ומוסדרת. כך למשל הקשר בין יו"ר ועדת הכלכלה לשעבר אבישי ברורמן, לבין הלוביסטית הוותיקה עפרה שקד. ברורמן לא רק פתח את הדלת אלא גם אפשר ללוביסטית לראיין עבורו מועמדים לתפקיד העוזר הפרלמנטרי. שקד אף נכחה בחלק משיבות הצוות הסגורות שלו. ואם זו סמנטיקה, לצורך ההנחה, יש גם מקרים גרועים בהרבה. כך, בשנה האחרונה הענף נקשר בפלילים. שלושה לוביסטים נעצרו בפרשת 'ישראל ביתנו' בחשש להטיית כספים. "פעם בחודש, אני מקריא לעובדי המשרד שלי במעין טקס את סעיפי חוק העונשין שמדברים על שוחד", מספר מאיר אשרף. "אנחנו

משננים זאת שוב ושוב כדי שלא ניפול. כי גם אם ח"כ יבקש ממך משהו קטן - והם מבקשים - זה עלול להיראות מבחוח כשוחד". התופעות האלו אולי בשוליים, והלוביסטים היום נזהרים כפליים, אלא שכל אלו יצרו פרצה - ואליה נכנס הלובי השחור.

לובינג במספרים

כ־102 לוביסטים
 כ־370 לקוחות המייצגים
 ריטיינינג:
 20 אלף שקל לחודש בממוצע לחברה בינונית, במשרד לובינג גדול
 שכר התחלתי של לוביסט:
 כ־12 אלף שקל בחודש
 שכר של לוביסט בכיר:
 כ־50 אלף שקל בחודש

נפלאות הלובי השחור

הרגולציה בראה מצב שבו פקידים לשעבר, חברי מרכז מפלגה, יח"צנים בכירים או עורכי דין ידועים, הפכו גם להיות כתובת לאלה המחפשים להשפיע בכנסת. כך החוק להגבלת שכר הטרחה של 'מממשי זכויות', הוביל את לבנת פורן להעסיק חבורה שלמה: לוביסט (בועז רדאי), יועץ משפטי (מייק בלאס, המשנה לשעבר ליועמ"ש), יועץ בסגנון 'מאכער' המקורב לישראל ביתנו (משה ליאון), ועוד. בשנים האחרונות גם רואים במסדרונות יותר ויותר יצורי כלאיים, דוגמת חצי יח"צן וחצי לוביסט. הם לא כפופים להגבלות, לא צריכים לענווד סרט, ולכן גם לא סובלים מבעיות התדמית. הח"כים מטים את אוזניהם, ומאחורי הקלעים משלם הגוף הפרטי.

הביקורת הרבה על הענף מובילה את הלוביסטים להתבצר סביב שני טיעונים מרכזיים: 1. לובי זה כלי מקצועי, לא מאכערי. 2. הסכנה האמיתית לדמוקרטיה היא הלובי השחור, המאכערי. אין בענף מי שלא מזכיר את ניר חפץ וענינו רושפות. "המלחמה שלכם היא מול הגורמים הלא נכונים. הלובי הוא שקיפות לעומת האחרים שפועלים בסתר", מלין ראש משרד גדול. "יהודה אבידן, משה קלוגהפט, עובד יחזקאל, משה ליאון, שלום שלמה, ניר חפץ ואחרים פועלים בלי שקיפות ומשפיעים יותר מאיתנו" (ראו הרחבה בקטגוריית "המחברים" בגיליון זה).

חלק מהלוביסטים מנסים לאמץ את רוח התקופה: הנרטיב העסקי פחות עובד. חייבים להתכתב עם המרחב הציבורי, ובנקודת הקצה שלו המדינה מבינה מה יוצא לה מזה, וגם האזרח"

אלברט וקסלה, דוקטורנט ב'מכון דבלין' שמתמחה בחוק הלוביסטים בישראל, אסף לאחרונה מספרים מעניינים. לדבריו, 30% מהלובי בישראל הוא 'שחור'. "יש עוד 20% של עורכי דין שלא נרשמים כלוביסטים. כלומר חצי מקהל הלוביסטים בפועל כלל אינו רשום. ויש תופעות נוספות שלא נספרות - למשל אחד העוזרים הפרלמנטריים שדיברתי איתו, משלים הכנסה למעשה כלוביסט". ראש משרד אחר מרגיע: "לא תראה אף גוף משמעותי במשק שמעסיק כלוביסט חבר מרכז. הלובי השחור לא יחליף אותנו, כי החברות המסודרות חייבות לעבוד מסודר. גם בתכלס זה יותר רוח מאשר אמת. כמה טובות מישוהו כזה יכול לבקש? הם פותחי דלתות. בזה הם מצוינים. אלופים בלסדר פגישה, אבל אין הלימה בין מהירות הפגישה להצלחה - כי אין הכנה ועבודה מקצועית".

בארגונים החברתיים טוענים כי הלוביסטים מנסים להסית את האש, אלא שהאחרונים דווקא יכולים להיתלות על אילנות גבוהים. תקראו טוב טוב את הציטוט הבא: "אנו סומכים על שיקול דעתם של חברי הכנסת, אבל צריך שהדיון תמיד יהיה לעין הציבור. (לגיטימי) לצפות מחברי הכנסת לגלות שקיפות מלאה ולגלות עם אילו לוביסטים דיברו, ומה היו השיקולים שהעלו בפניהם, אשר לפיהם יקבעו את עמדתם", הדובר: בנימין נתניהו, בכהונתו כשר האוצר ב-2005. רוב הח"כים (לרבות נתניהו) לא מסכימים עם נתניהו של 2005. עדות מפתיעה לכך נמצאת אף בפרוטוקול חבוי מדיון שנערך ב־2010 שבו נערכה הצבעה על כללי אתיקה לח"כים. כשעלה להצבעה סעיף 67, שעניינו שקיפות בפגישות של ח"כים עם לוביסטים כדי למנוע "מכבש לחצים", בשרה שלי יחימוביץ' - מוחקת חוק הלוביסטים - שהיא "מתנגדת לחלוטין". היא קבלה: "למה שלא תהיה לי הזכות לחברת הכנסת לקיים שיחות בחשאי? זה ממש שליית זכות אלמנטרית של חבר הכנסת". כיום יחימוביץ' מסבירה את הרציונל: "זאת תהיה שקיפות קוסמטית. פוליטיקאים צריכים להחיל על עצמם איסור עצמי להיפגש עם לוביסטים".

בקדנציה הקודמת כמעט והתממשו משאלות הלב של יחימוביץ' והארגונים החברתיים. עם השבעתה הנוגשת של הכנסת ה־19 הגישה סיעת 'יש עתיד' הצעת חוק נרחבת להצרת צעדי הלוביסטים, הרחבת תקופת הצינון והשקיפות,

ביטול האישור הקבוע שלהם לכנסת ועוד. יאיר לפיד הספיק לחתום על ההצעה לפני שהתיישב על כיסא שר האוצר. לחברי הכנסת אף ניתן חופש הצבעה חריג. בהמשך, החוק הועלם. "הייתי צריכה את האישור של הנהלת הקואליציה", מגלה לראשונה יוזמת החוק עדי קול. "יריב לוין הבהיר שצריך לקבל את האישור של יולי אדלשטיין וניסה לקבוע פגישה משולשת. הפגישה לא קרתה לכל אורך השנתיים. היו אמורים להיות שינויים גדולים. חברי מרכז היו נכנסים להגדרה של לוביסט. לדעתי הם מראש שקלו את זה וזה השפיע. גם הלוביסטים החברתיים חששו שזה יגביל אותם (מטעמו של אדלשטיין נמסר: 'אין לנו התייחסות לנושא')."

חשל אמריקאי

נקודת ציון חשובה שלישית לענף הלובי, היא כנראה ה־15 ביולי 2015. באותו יום נחשף כי בארצות הברית הגבול בין מימון הפרלמנט לבין מימון הניסיונות להטותו - נחצה.

הרגולציה בראה מצב שבו פקידים בכירים לשעבר, חברי מרכז, יח"צנים או עורכי דין ידועים, הפכו גם להיות כתובת לאלה המחפשים להשפיע בכנסת. יצורי כלאיים, שלא כפופים להגבלות

חישובים הראו שתאגידים מוציאים 2.6 מיליארד דולר בשנה על לובי, בעוד תקציב הקונגרס האמריקאי עומד על 2 מיליארד דולר בלבד. במילים אחרות, לראשונה הוציאו אנשי עסקים יותר על שידול הפרלמנט מאשר מה שהציבור מוציא על הפרלמנט עצמו. אמנם מדובר במאורע מעבר לאוקיינוס, אך זה מוכיח כי יותר חברות וארגונים מתיישרים מהפרלמנט ופונים ללובי. בישראל, למרבה הצעה, לא ניתן לעשות את החישובים האלו. אפשר

להתווכח עד מחר על לובי שחור, אבל גם הלובי הלבן פועל באפילה. אלברט וקסלר: "בארצות הברית הלוביסט מגלה כמה הוא מקבל עבור קידום נושא מסוים, כמה הוציא וכו' -

ישיבת ועדת הכלכלה // צילום: אמיר סלמן, 'הארץ'

זה מאפיין את הרגולציה החזקה". השוואה בינלאומית שערך מראה שאנחנו במצב של רגולציה חלשה. "הח"כים לא רוצים שקיפות. רק סקנדלים מזויזים דברים".

"לא יכולנו להחמיר את חוק הלוביסטים", משחזרת כיום יחימוביץ'. "הוא הגיע מהבנה של המציאות - כל פעם לקדם קצת ולכבוש עוד דיונה ועוד דיונה. גם על הסעיפים שכן הופיעו בו עשו תדרכים נגדנו, היו איומים והכפשות בעיתונים. זה היה קשה. ומה לגבי הכללים הקיימים? יחימוביץ' מסבירה: "הייתי מהדקת יותר את החקיקה הקיימת. למשל בחוק של לוביסטים צריכים להזדהות בפתח הישיבה. הם לא עושים זאת, גם לא עורכי דין - שהדבר הכי קשה בחוק המקורי היה להגדירם כלוביסטים. שנית, הייתי מצרה את צעדיהם באופן משמעותי. התחושה הכללית היא שאין רצון לאכוף את החוק הקיים".

מה קרה ללוביסט ש'עובדה' העלתה על המוקד?

אחד הלוביסטים שהיו מהמוכרים בכנסת - צח בורוביץ' - הפך לנער הפוסטר של הענף המסתורי לאחר שידור תחקיר 'עובדה'. בתחקיר הוא תועד מתאר את שיטות העבודה היהירות שלו ב'גלעד לובינג', המשרד שעבד בו. כתוצאה מהסערה, הוקפא רישונו של בורוביץ' למשך שנתיים, והוא בכל מקרה הפסיק להגיע למשכן. אבל זה לא אומר שהוא הפסיק להשפיע. "חייתי בחברה שרואה את זירת קבלת ההחלטות יותר כמשחק אסטרטגי", הוא מספר היום. "אבל בפעילותי בתחום מאז נחשפתי לשיטות של משרדים שבהם יש שקיפות, עבודה מקצועית וחתירה למפגש אמיתי בין האינטרס הציבורי לעסקי".

לאחר שעזב את 'גלעד לובינג' התמנה לסגן נשיא בחברת הייעוץ של השר לשעבר יוסי ביילין. בורוביץ' התקשה להישאר על הספסל. אחרי בחירות 2013 הקים חברה עם יואל חסון (שמכר את מניותיו לבורוביץ' אחרי ששב לכנסת). החברה פעלה לצדי עולם הלובי ובנתה מנגנון ייעוץ שנשען על הניסיון והידע של בכירים לשעבר - 'הקבינט'. "יש לנו כ־40 יועצים שמילאו תפקידים שונים בממשלה, במערכת הביטחון ועוד. אנו משקפים את תהליכי קבלת ההחלטות ללקוח, עורכים סימולציות, למשל של שימוע בוועדה ציבורית, ולעתים מספקים חוות דעת שנשענות על ידע מקצועי, בשקיפות מלאה". אחד המהלכים המוצלחים שהוביל יחד עם חסון היה בשנה שעברה. ועד עובדי 'צים' חשש מדרישת החברה לישראל לבטל את מניית הזהב של המדינה בחברה. העובדים שכרו את 'הקבינט' כדי להבטיח את שימור המניה והיותה ישראלית, ובכך את מקום עבודתם. חוות הדעת שהשיגו קיבלו עניין תקשורתי, ובסוף הדיון הציבורי הכריעו השרים שלא לוותר על המניה.

| לאן מועדות פני הענף?

"כמו שפעם שלושה משרדי יח"צ שלטו בשוק והיום זה מבוזר - זה מה שצריך לקרות. היית עוזר פרלמנטרי? לך תקים משרד לובי. קח לקוחות קטנים, שבהם גם קל לטפל כי לרוב האינטרס שלהם הוא האינטרס הציבורי. ככל שהיצע השירותים יגדל, כך השוק יבין שהענף קיים ונגיש. ואז המחיר ירד ונראה עסקים קטנים - למשל כאלו הנפגעים מהרכבת הקלה ועמותות - שיוכלו לשכור לובי אפקטיבי. בתצורה הנוכחית הענף קטן ויקר. הוא חייב לגדול. צריך לעודד שיהיו הרבה לוביסטים, כדי שהם לא יתחרו רק על חברות ענק ועל ברוני הגז".

צח בורוביץ' // צילום: עופר קנין, 'הארץ'

